

ÞORLÁKSTÍÐIR Í SKÁLHOLTI

UM AM 241 a fol. er í handritaskrá Kálunds fjallað sem eitt handrit væri, en síðar kom í ljós að hér eru í raun leifar tveggja handrita, annars vegar bls. 1–34 og 59–74, sem eru úr einni bók, og hins vegar bls. 35–58 úr annari (sbr. Magnús Már Lárusson, 'Doktorsvörn', *Íslensk tunga* 2 (Rv. 1960), 84–91).

Lilli Gjerløw hefur nýlega fjallað um fyrrnefndu bókina (*Liturgica Islandica I. Text* (Bibliotheca Arnamagnæana XXXV, Kh. 1980), 94–97) og stungið upp á því að þessi tvö handrit væru til hægðarauka nefnd AM 241 a fol. (Psalterium) og AM 241 a fol. (Antiphonarium).

Kálund skipaði AM 241 a fol. í heild á öndverða 14. öld, og undir þá tímasetningu hefur verið tekið að því er AM 241 a fol. (Psalterium) varðar (Magnús Már Lárusson, op. cit., 88 og 102; Jonna Louis-Jensen, *Kongesagastudier* (Bibliotheca Arnamagnæana XXXII, Kh. 1977), 19–20).

Þorlákstíðir fylla mestan hluta hins brotsins, AM 241 a fol. (Antiphonarium); þær standa á bls. 36–56, en brotið allt tekur yfir bls. 35–58, eins og áður segir. Í doktorsritgerð sinni um Þorlákstíðir, þar sem bls. 36–56 í AM 241 a fol. eru ljósprentaðar, ályktaði Róbert A. Ottósson á grundvelli nótnagerðar að AM 241 a fol. (Antiphonarium) væri ritað á tímabilinu frá miðri 14. öld til miðrar 15. aldar, og hann taldi að rithönd textans færi ekki í bága við þá tímasetningu. (*Sancti Thorlaci Episcopi Officia Rhythmica et Proprium Missæ in AM 241 a folio* (Bibliotheca Arnamagnæana Suppl. III, Kh. 1959), 44.)

Í andmælum sínum lýsti Magnús Már Lárusson fáeinum einkennum textaskriftarinnar og taldi þau sýna "að blöðin hafi verið skrifuð á öðrum fjórðungi 15. aldar elzt" (op. cit., 90), en í ensku ágripinu andmællanna er fullyrt að þessi hluti AM 241 a fol. sé úr "a . . . liturgical book, dating from the first quarter of the fifteenth century" (op. cit., 118). Hér hefur eitthvað skolast til, en ályktunin í íslenska textanum er röng og tímasetningin í enska ágripinu full-þröng.

Örlítt munur er á skriftinni á bls. 35 annars vegar og bls. 36–58 hins vegar, en ekki er þó ástæða til að ætla annað en að einn skrifari hafi verið að verki, sem líklega hefur gert hlé á milli efnispáttu, þegar að Þorlákstíðum kom; e. t. v. hafa Þorlákstíðir ekki verið í aðal-forriti hans. Rithönd þessa skrifara er nauðalík þeirri rithendi sem er á meginhluta lögbókarinnar AM 354 fol., Skálholtsbókar yngri, og líklegt má

telja að sami maður hafi ritað báðar bækurnar. Eins og nefnt er framar í þessari Griplu ('Af Skálholtsvist Skálholtsbókar yngri', 197), má skipta hlutdeild aðalskrifara Skálholtsbókar í þrennt eftir skriftarlagi, en AM 241 a fol. (Antiphonarium) skipar sér ekki eindregið á bekk með neinum einum þessara þriggja hluta, einna helst þó miðhlutanum (2) að öðru leyti en því, að söngbókartextinn er settari. Af skriftarlagi verður því ekki ráðið með vissu hvort AM 241 a fol. (Antiphonarium) sé skrifað fyrr eða síðar en Skálholtsbók ellegar á ritunartíma hennar, sem hefur verið innan tímamarkanna 1396–1420 samkvæmt fyrrnefndri grein — trúlega nær fyrra markinu. Óhætt mun þó að fullyrða að AM 241 a fol. (Antiphonarium) sé skrifað einhvern tíma á áratugunum kringum aldamótin 1400, þ. e. a. s. nálægt miðju því tímaseiði sem Róbert A. Ottósson skipaði því á af vísindalegri varkárni.

Í áðurnefndri grein um Skálholtsbók yngri var sýnt fram á að sú bók hefði verið í Skálholti frá því að hún var nýskrifuð, og líklegt er því að hún hafi verið skrifuð á staðnum. AM 241 a fol. (Antiphonarium) var eign Skálholtskirkju 1597 (sbr. Róbert A. Ottósson, op. cit., 35), og skriftarlíkindin við Skálholtsbók yngri eru eindregin vísbending um að þetta handrit hafi einnig verið skrifað að stóli Þorláks biskups — e. t. v. á dögum Vilkins biskups (1394–1405), sem 'byggði og sancti Þorláks höfuð meður klárt silfur og lagði sjálfur þar út í hans helgan dóm, hausinn heilan óbrotinn' (Nýi annáll; sbr. Magnús Már Lárusson, op. cit., 96–97).

S.K.

SALTARABROT Í SVÍÐJÓÐ MEÐ STJÓRNARHENDI

Í KAFLANUM 'The Pater Noster Psalter. A Psalter of Fifteen Divisions Used in the Scandinavian North' í bókinni *Liturgica Islandica I. Text* (Bibliotheca Arnarnagnæana XXXV, Hafnæ 1980), bls. 120–21, gerir Lilli Gjerløw grein fyrir einu blaði úr saltara, sem hefur verið haft í kápu utan um sænska reikninga árið 1578. Þetta blað er varðveitt í Kammararkivet í Ríkisskjalasafni Svía og ber safnmarkið Cod. fragm. Ps 24 í óprentaðri skrá Toni Schmid. Í *Liturgica Islandica II. Facsimiles* (Bibliotheca Arnarnagnæana XXXVI, Hafnæ 1980), bls. 128–29, er birt mynd af fremri blaðsíðunni allri minnkaðri og efri hluta hennar í rétttri stærð, en þar er við upphaf 80. Davíðssálms myndstafur með heilagri þrenningu ('náðarstóll').